

İLK VE ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABINA YÖNELİK ALGILARI: METAFOR ANALİZİ

Doç. Dr. Ali GÖÇER

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, gocerali@gmail.com

Arş. Gör. Yunus AKTÜRK

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, yunus.akturk@gop.edu.tr

ÖZET

Metafor, bir kavram veya durumu başka bir kavram veya durumla benzetme ilgisi kurarak ifade etme olarak tanımlanabilir. Son yıllarda birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında yapılan pek çok araştırmada da metaforlar ile veri toplanmış, katılımcıların görüşlerini metaforlar aracılığı ile ifade etmelerine imkan sağlanmıştır. Bu çalışmada da benzer bir yol izlenerek ilk ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabına ilişkin düşüncelerini metaforlar aracılığıyla dile getirmeleri istenmiştir. Amaç, öğretmenlerin kendilerine yol haritası olarak sunulan kılavuz kitaplarına karşı duygu ve düşüncelerini benzerlikten hareket ederek tespit etmektir.

Araştırmanın evrenini tüm ilk ve ortaokullarda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Buna uygun olarak da farklı şehirlerde ve çeşitli branşlarda görev yapan 110 öğretmen araştırmanın örneklemini seçilmiştir. Bu öğretmenler "Öğretmen kılavuz kitabı ...'ya benzer. Çünkü ..." sorusuna cevap vermişlerdir. Böylece benzerlikten yararlanarak düşünceler ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkan metaforlar çeşitli kategorilerde toplanmış ve gerekçeleri ile birlikte verilmiştir.

Bu çalışmada görülmüştür ki öğretmenlerin kılavuz kitaba yükledikleri anlamlar oldukça farklıdır. Öğretmenlerin çoğu kılavuz kitabı yol gösterici ve yardımcı olarak görmektedir. Bu öğretmenler "kutup yıldızı, pusula, deniz feneri" gibi metaforlar üretmişlerdir. Bazıları ise öğretmenleri dar bir kalıp içine hapsediğini düşünmektedir ve "pranga, hapisane koğuşu" gibi benzetmeler yapmışlardır. Bazı öğretmenler ise yararlı yönlerinin olduğunu bunun yanında öğretmenlerin yaratıcılığını sınırladığını düşünmektedirler. Bu yönde "ceviz, köy yolu" gibi benzetmeler yapmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim ve öğretim, öğretmen, metafor, yardımcı materyal, öğretmen kılavuz kitabı

PERCEPTIONS OF PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL TEACHERS ON TEACHER'S GUIDEBOOKS: A METAPHOR ANALYSIS

ABSTRACT

A metaphor may be defined as expressing a concept or a situation by establishing a similarity and association of it with another concept or situation. Recently, as it is the case in many other fields, the data are being collected with metaphors in many educational studies, and the participants are allowed to express their viewpoints by using metaphors. In this study as well, a similar method has been followed and the primary and secondary school teachers have been asked to express their viewpoints on the teacher guidebooks by using metaphors. The purpose is to determine the feelings and viewpoints of the teachers on the guidebooks that are given to them as roadmaps by using similarities.

The teachers working at the primary and secondary schools constitute the universe of the study. In accordance with this, 110 teachers working in different cities and in various branches were selected as the sample of the study. These teachers answered to the question "The Teacher Guidebook resembles the Because ...".By doing so, the opinions of the teachers have been determined by using similarities. The metaphors determined have been collected in various categories and are given with their justifications.

It has been observed in this study that the meanings laid on the guidebooks by the teachers are various. Most of the teachers see the guidebook as a guiding light and a helper. These teachers expressed their feeling on

the guidebooks with the metaphors like “compass, lighthouse” and similar metaphors. Some of them think that the guidebooks imprison the teachers in a narrow pattern, and express their feelings in accordance with this thought in mind with “shackles, prison tank” and similar metaphors. Some teachers, on the other hand, think that the guidebooks have beneficial sides; however, also limit the creativity of the teachers. These teachers expressed their feelings with the “walnut, village road” and similar metaphors.

Key Words: Education and training, teacher, metaphor, helping material, teacher guide book.

GİRİŞ

Sürekli değişen ve gelişen bilgi-teknolojilere yerinde ve zamanında ulaşabilmeleri için bireylerin o günün şartlarına göre eğitilmeleri önem arz etmektedir. Eğitimin üç temel unsurundan biri öğretmendir ve öğretmenler eğitim-öğretim sürecine yön verdiklerinden süreç içerisinde çok önemli bir role sahiptirler. Öğretmenin hem toplumsal hem de okul içinde önemli rolleri vardır. Özellikle öğrencinin başarısında, öğretmenin yeri ve önemi yadsınamaz. Bu bağlamda, öğretmenlik mesleği profesyonellik gerektiren özel bir meslektir (Yıldırım vd., 2011: 92). Öğrenciyi güdülemek, eğitim sürecinin başarılı ve verimli bir şekilde yürümesini sağlamak öğretmenlerin temel görevidir. Bu nedenle öğretmenler hem dönemin şartlarına göre kendilerini güncellemeli hem de iyi bir rehber olmalıdırlar. Mesleğin ilk yıllarında her ne kadar meslek içi eğitimlerle öğretmenlerin tecrübesizliği giderilmeye çalışılsa da yeterli oranda iyileşme olmayabilmektedir. Eğitim ve öğretim tecrübesi yaşamla ortaya çıkmaktadır ve zamanla gelişmektedir. Öğretmenliğin ilk yıllarında var olan tecrübesizliği bir ölçüde giderebilmek için öğretmenlerin yönlendirilmeye ve bir rehber ihtiyacı doğaldır.

2005 yılında yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde yeniden düzenlenen öğretim programı ile eğitim alanında değişikliğe gidilmiş, değişen birçok şey gibi ders kitapları da değişime uğramış ve ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabından oluşan üç kitaplı modele geçilmiştir.

Uygulamaya konulan yeni ilköğretim programı ile birlikte derslerde öğretmenlere yardımcı olması amacıyla öğretmen kılavuz kitapları hazırlanmış ders kitaplarına ek olarak öğrenci çalışma kitapları hazırlanmış, yanında öğretmen ve öğrencilere dağıtılmıştır. ‘Öğretme ve öğrenme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğrenebileceğini ve öğretmenlerin ise neler öğreteceğini önemli ölçüde belirleyen temel kaynak durumundaki ders kitapları, okul programının amaçlarının gerçekleşmesinde de önemli bir rol üstlenirler (Tertemiz vd., 2001). Yalnızca ders kitabının olduğu bir eğitim-öğretimde planlanan hedeflere tam anlamıyla ulaşmak mümkün görünmemektedir. Bu nedenle ders kitabının yanında yardımcı ek materyallere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu üç kitaptan biri olan öğretmen kılavuz kitabı, ‘İlgili öğretim programlarında yer alan hedef ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırmaya, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan, öğretmenlerin yararlanması için hazırlanan eser (MEB, 2004), ‘‘Öğretmene yardımcı olacak ve öğrenmeyi kolaylaştıracak ek malzeme, alıştırmaya, yöntem ve teknikleri içinde bulunduran kitap’’ (Ceyhan ve Yiğit, 2004: 235) olarak tanımlanmaktadır. Bu kitap farklı etkinlik örneklerini içerisinde barındırarak öğretmenleri yönlendirmek ve dersin verimliliğini artırmak amacıyla hazırlanmış, öğretmenlere sunulmuştur. ‘‘Kılavuz kitaplarının içeriğine bakıldığında en başta öğretmene yıl içerisinde yapacakları çalışmalarda kılavuzluk edecek *tanıtım şeması* yer almaktadır. Ayrıca, metinlerde yer alan kazanımlar, verilecek proje çalışmaları ve performans görevleriyle bunların değerlendirilmesinde kullanılacak dereceli puanlama anahtarları, gözlem formları vb. alternatif değerlendirme

araçları yer almaktadır. Yine bu şema ile tema ve temada yer alan metinleri işleme süreci, metinlerin künyesi, ilgili beceri alanlarına yönelik çalışmaların olduğu kısımlar, ders öncesi yapılacak hazırlıklar, tema kapsamında öğrencilere önerilebilecek kitap adları vb. bölümler bulunmaktadır ‘‘ (Göçer, 2011: 155).

Öğretmenlerin sınıf içinde, ders öncesi hazırlık ve planlama çalışmalarında, ders kitabını doğru ve verimli kullanabilmeleri için kılavuz kitaplar gereklidir. Kılavuz kitaplar, öğrenmenin yaptıracağı etkinlikleri, bunların sırasını, nasıl yapılacağını göstererek daha kısa zamanda öğrenciye rehberlik edilmesini kolaylaştırır. Kılavuz kitaplar sınıf içinde disiplin problemlerinin de en aza indirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Kılıç ve Seven, 2002). Birçok öğretmen yıllardır belli öğretim alışkanlıkları ve anlayışına sahip geleneksel temele dayalı bir anlayışın içinde olduğundan, değişimin niteliğini ve çerçevesini anlatması bakımından öğretmen kılavuz kitabı önem taşımaktadır. Ayrıca yapılandırmacı yaklaşımın öğrenci merkezli bir öğretimi benimsemesinden dolayı öğrenci etkinliklerinin nasıl yapılacağı konusunda öğretmenlerin bilgilendirilmesi gerekir (Ayvacı ve Er-Nas, 2009: 214). Türkçe öğretim programı öğrenci merkezli bir öğrenme anlayışıyla hazırlanmış olduğundan, yapılan etkinliklerde öğrencilerin öğretmen rehberliğinde aktif olarak derse katılmalarını, öğrenme gücünü çeken öğrencilerin dahi derse katılımlarının sağlanmasını zorunlu kılmaktadır (Epçaçan ve Erzen, 2008: 185). Hem göreve yeni başlayan hem de eski öğretim anlayışına sahip öğretmenlere yol gösterici, fikir verici ve kılavuz görevi görecek bir kitabın oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Metaforlar aracılığı ile nitel veri toplama son yıllarda sıkça kullanılmaya başlamıştır. Metafor; bir şeyi veya bir fikri ona çok benzer niteliklere sahip başka bir şey ile genelde ‘‘gibi’’, ‘‘benzer’’ sözcüklerini kullanmaksızın istenen tanımlamayı yapmak, anlatıma üslup güzelliği ve kolaylığı katmak için kullanılan sözcük ya da sözcük kümesidir. Başka bir deyişle metafor; bir kavramı, kelimeyi, terimi, olguyu daha güzel ve iyi anlatmak amacıyla, başka bir anlamda olan bir sözcükle, ilgi kurularak benzetme yoluyla kullanılmasıdır (Aydın, 2006: 10). Metaforlar günlük hayatta kullandığımız dili sadece süslemeye yönelik bir söz sanatından ibaret değildir, onların insan hayatındaki önemi bundan çok daha fazlasını kapsar (Saban, 2008: 460).

Morgan’ a (1998) göre metafor, bir düşünce ve görme biçimidir (akt. Aydın ve Ünaldı, 2010: 604). Metafor farklı kaynaklarda ve bilim alanlarında farklı terimlerle ilişkilendirilmektedir. Genel olarak sosyal bilimler alanında yaygın bir kullanıma sahip olan metafor; Sosyoloji ve Felsefede analogi, Edebiyat ve Dilbilim alanında eğretileme, mecaz, ödüncleme, istiare, Eğitimbilim alanında ise daha çok benzetme anlamında kullanılmaktadır. Ancak, bunların hiçbiri tam olarak metaforik düşünceyi açıklayamamaktadır. Bu nedenle de doğrudan metafor kavramının tercih edildiği görülmektedir (Zeren ve Yapıcı, 2014: 166).

Amaç ve Kapsam

Bu çalışmanın amacı, ilk ve ortaokul öğretmenlerinin öğretmen kılavuz kitabına yönelik algılarını metaforlar yoluyla ortaya çıkarmaktır. Öğretmenlerin öğrenme ve öğretme sürecinde sürece yön verirken başvurdukları öğretmen kılavuz kitabının kendilerine faydalı olup olmadığı konusunda düşüncelerinin ne olduğunu belirlemek; farklı branştaki öğretmenlerin kılavuz kitaba bakış açılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesinden sonra kılavuz kitabın işlevselliğine yönelik çözüm önerilerinde bulunmak da çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışmada bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin ‘öğretmen kılavuz kitabına ilişkin ortaya koydukları metaforlar nelerdir?
2. Bu metaforlar hangi kategoriler altında toplanabilir?
3. Metaforlar öğretmenlerin branşlarına göre farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli/ Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan “*olgubilim*” kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 72).

Çalışma Grubu/Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubu; Adana, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Kilis, Muş ve Tokat illerinden; Beden Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Fen ve Teknoloji, İngilizce, Matematik, Resim, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler ve Türkçe branşlarından kılavuz kitap kullanan 110 ilk ve ortaokul öğretmeninden oluşmaktadır. Öğretmenler farklı illerden ve farklı branşlardan rastgele (random) seçilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin branş ve cinsiyet dağılımı (Tablo-1) şu şekildedir:

Tablo-1. Çalışma grubunun branşlara göre dağılımı

Branşlar	f	%	Kadın		Erkek	
			f	(%)	f	(%)
Türkçe	34	30,9				
Sosyal Bilgiler	11	10				
Fen ve Teknoloji	10	9,09				
Sınıf Öğretmenliği	11	10	40	(36,36)	70	(63,64)
Matematik	10	9,09				
İngilizce	23	20,9				
Din Kült. ve Ahlak Bilg.	6	5,45				
Diğer (Resim, Beden Eğt.)	5	4,54				
Toplam	110	100				

Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce öğretmenlere metafor konusunda kısa bir bilgi verilmiş ardından “Öğretmen kılavuz kitabı ...’ ya benzer. Çünkü, ...” yazılı olan kağıtlar dağıtılmış ve bu konuda algılarını yazmaları istenmiştir. Veri toplama aracı uygulanmadan önce öğretmenlere gerekli açıklamalar yapılmış ve metaforlar yoluyla benzetmenin nasıl yapılacağına yönelik örnekler verilmiştir.

Verilerin Analiz Edilmesi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerine göre yürütülmüş, veriler de bu şekilde toplanmıştır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” (Yıldırım ve Şimşek 2011: 39) olarak tanımlanabilir. Önce, öğretmenlerin oluşturduğu metaforlardan veri değeri kazanmayanlar ayıklanmış ve geçerli olanlardan birbiriyle aynı yönde olanlar gruplara ayrılmıştır. Sonra bu metaforlar bir kategori altında toplanmış ve bir numara verilmiştir. Bu kategoriler üst kategoride olumlu, olumsuz ve hem olumlu hem olumsuz kategorisinde toplanmıştır.

Bu çerçevede 110 öğretmen 91 farklı metafor üretmiştir. Bunlar tabloda frekansları ve kategori numaraları ile birlikte verilmiş ve kategori ile beraber değerlendirilmiştir. Veriler analiz edilmeden önce metafor çalışmalarında önemli yeri olan (Saban, 2009), (Akkaya, 2011), (Cerit, 2008) incelenmiş ve çalışma bu örnekler ışığında yapılmıştır.

BULGULAR

Aşağıda, ilk ve ortaokul öğretmenlerinin öğretmen kılavuz kitabına yönelik ortaya koydukları metaforların tamamı oluşturulan kategoriler altında frekansları da verilerek (**Tablo-2**)' de gösterilmiş, daha sonra her kategori kendi içerisinde tablolatırılmış kategoriye temsil eden metaforlardan bazıları gerekçesiyle gösterilmiştir.

Tablo-2. Metaforlar, frekansları ve kategorileri

<i>Sıra</i>	<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Kategori</i>	<i>Sıra</i>	<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Kategori</i>
1	anayasa	1	3	11	boş bilgisayar kasası	1	4
2	akıl hastası	1	4	12	bulaşık makinesi	1	2
3	altyapı	1	5	13	can simidi	1	2
4	asistan	1	2	14	ceviz	1	6
5	batan güneş	1	4	15	çiçek demeti	1	2
6	Belediye otobüsü	1	4	16	çöldeki serap	1	4
7	bilge arkadaş	1	2	17	delik kayık	1	6
8	bilgi küpü	1	2	18	demiryolu	1	3
9	bilimsel bilgi	1	4	19	deniz feneri	4	1
10	boşa dönen değirmen	1	4	20	diyet listesi	1	3

<i>Sıra</i>	<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Kategori</i>	<i>Sıra</i>	<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Kategori</i>
21	elektrik sobası	1	2	43	katalog	1	1
22	el lambası	1	2	44	kelepçe	1	3
23	etkinlik şöleni	1	1	45	kılavuz kaptan	1	1
24	fener	1	1	46	köy yolu	1	6
25	gemi	1	2	47	kullanma kılavuzu	1	1
26	gemi kaptanı	1	1	48	kuş kafesi	1	3
27	görme testi	1	5	49	kutup yıldızı	3	1
28	hamallık	1	3	50	labirent	1	3
29	hapishane koğuşu	1	3	51	lavabo açıcı	1	2
30	harita	2	1	52	meyve sepeti	1	6
31	havasız oda	1	3	53	mum	1	6
32	havuz-deniz	1	2	54	mum ışığı	1	1
33	hazır yemek	1	3	55	navigasyon cihazı	2	1
34	hücre (hapishane)	1	3	56	okunamayan bulmaca	1	5
35	hükümet	1	3	57	oyun kuralları	1	1
36	ışık	1	1	58	öğretmenin ruhu	1	2
37	ilaç	1	2	59	öğretmenin sağ kolu	1	2
38	iyi arkadaş	1	2	60	paraşüt	1	3
39	iyi ebeveyn	1	1	61	pasta kalıbı	1	1
40	kalıp	1	3	62	pasta tarifi	1	1
41	kapısı açık hapishane	1	3	63	planlı gezi	1	4
42	karınca duası	1	5	64	pranga	1	3

<i>Sıra</i>	<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Kategori</i>	<i>Sıra</i>	<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Kategori</i>
65	pusula	5	1	79	yakın dost	1	2
66	rehber	6	1	80	yardımcı arkadaş	1	2
67	rezidans	1	4	81	yardımcı kitap	2	2
68	şehir içi dolmuş	1	4	82	yarım imam	1	6
69	tek çeşit kahvaltı	1	3	83	yarım kitap	1	5
70	ters yöndeki kervan	1	4	84	yarı dolu bardak	1	6
71	trafik işareti	1	4	85	yedek lastik	1	2
72	trafik levhası	1	1	86	yemek tarifi kitabı	1	1
73	trafik kuralları	1	4	87	yıllık plan	1	2
74	trafik polisi	1	1	88	yol gösterici	3	1
75	turist rehberi	1	1	89	yön işaretleri	1	1
76	tuz	1	4	90	yük	1	3
77	TV rehberi	1	1	91	zırhlı kapı	1	3
78	üç beyaz (un, tuz, şeker)	1	4				

A. OLUMLU METAFORLAR

Olumlu metafor üreten öğretmenler kılavuz kitabı yardımcı ve yol gösterici olarak görmektedirler. Kılavuz kitabın işlerini kolaylaştırdığına vurgu yapmaktadırlar.

Kategori 1: Yol Gösterici Olarak Kılavuz Kitap

Bu kategoriye bakıldığında 110 öğretmenin 43'ü (% 39.09) öğretmen kılavuz kitabını gerçekten yol gösterici, kılavuz olarak görmektedir. Bu öğretmenler 25 farklı metafor üretmişlerdir. Bunlar:

Tablo-3. Yol gösterici yönlü metaforlar

<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Gerekçesi</i>
deniz feneri	4	Çünkü öğretmenin nerede olduğunu ve yoluna nasıl devam edebileceğini gösterir.
harita	2	Çünkü yolu gösterir ben de o yolda ilerlerim.
kutup yıldızı	3	Çünkü öğretmenler ona bakarak kendi yönünü belirler.
navigasyon cihazı	2	Çünkü mesleğe yeni başlayanlar için yol göstericidir.
pusula	5	Çünkü nereye gideceğinizi, ne yapacağınızı bilmediğinizde yol gösterir.
rehber	6	Çünkü neyi, nerede, ne zaman yapmamız gerektiği konusunda öncülük eder.
yol gösterici	3	Çünkü dersin işlenişi, etkinliklerin yapılması ve planlamanın yapılması konusunda yararlıdır.
etkinlik şölenu, fener, gemi kaptanı, ışık, iyi ebeveyn, katalog, kılavuz kaptan, kullanma kılavuzu, mum ışığı, oyun kuralları, pasta kalıbı, pasta tarifi, trafik işareti, trafik levhası, trafik polisi, turist rehberi, TV rehberi, yön işaretleri	1	-“Pasta kalıbı” gibidir. Çünkü Eğitim ve öğretimde birlik-beraberlik sağlar. İmkanlar ne ölçüde olursa olsun, eğitim öğretimi belli bir kalıba sokarak gelişime destek verir. -“Pasta tarifi” gibidir. Çünkü içine konacakları ve nasıl yapılacağı hakkında bilgi verir. Hatta miktarını da bildirir. -“Trafik levhası” gibidir. Çünkü gideceğiniz yönü gösterir, ancak nasıl gideceğinize siz karar verirsiniz.

Kategori 2: Yardımcı, Yükü Hafifletici Yönüyle Kılavuz Kitap

Bu kategoride ise 20 farklı metafor bulunmaktadır. 21 (% 19.09) öğretmen bu yönde görüş bildirmiştir. Bu öğretmenler kılavuz kitabı derse hazırlanmada, ders planı yapmada ve etkinliklerde kendilerine yardımcı olarak görmektedir. Metaforlar şu şekildedir:

Tablo-4. Yardımcı, yükü hafifletici yönlü metaforlar

<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Gerekçesi</i>
yardımcı kitap	2	Çünkü öğretmenin ders işleme sırasında kendisine gerekli bütün çalışmalar kılavuz kitapta yer almaktadır.

<p>asistan, bilge arkadaş, bilgi küpü, bulaşık makinesi, can simidi, çiçek demeti, elektrik sobası, el lambası, gemi, havuz-deniz, ilaç, iyi arkadaş, lavabo açıcı, öğretmenin ruhu, öğretmenin sağ kolu, yakın dost, yardımcı arkadaş, yedek lastik, yıllık plan</p>	1	<p>- "Bulaşık makinesi" gibidir. Çünkü öğretmenin yapacağı işi sanki kendisi yapmış ve ortaya sunmuştur.</p> <p>- "Çiçek demeti" gibidir. Çünkü bol miktarda alternatifler verilmiştir. Bu da öğrencinin konuyu anlamasında kolaylık sağlamaktadır.</p> <p>- "Şehir içi dolmuş" gibidir. Çünkü belli sürede belirli yönde çizilmiş yoldan varacağınız yere varmanıza yardımcı olur.</p> <p>- "Yakın dost" gibidir. Çünkü öğretmenin açıklarını örter.</p> <p>- "Yedek lastik" gibidir. Çünkü öğretmen kendi alan ve meslek bilgisiyle dersi yürütmeli, sıkıştığı ya da takıldığı noktalarda kılavuz kitaba başvurmalıdır.</p>
---	---	---

B. OLUMSUZ METAFORLAR

Olumsuz yönde fikir beyan eden ve metafor üreten öğretmenler kılavuz kitabın kendilerini sınırladığını, köreltildiğini düşünmektedirler. Aynı zamanda uygulama ve çıktılara bakıldığında işe yaramadığının görüldüğünü söylemekte. Bazı öğretmenler ise kitabın fiziksel yönlerini eleştirmektedir.

Kategori 3: Kısıtlayıcı, Sınırlayıcı Yönüyle Kılavuz Kitap

Bu kategoride 19 farklı metafor üretilmiştir ve bu görüşteki 19 (% 17.27) öğretmen kılavuz kitabın öğretmenleri hazıra alıştırıldığını ve tembelleğe yönelttiğini savunmaktadır. Ayrıca yapılması gerekenleri en ince ayrıntısına kadar belirtmesinden ve yapılması gerekenleri emir kipiyle yazmasından şikâyet etmektedirler.

Tablo-5. Kısıtlayıcı, sınırlayıcı yönlü metaforlar

<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Gerekçesi</i>
<p>anayasa (1982), demiryolu, diyet listesi, hamallık, hapisane koğuşu, havasız oda, hazır yemek, hücre, hükümet, kalıp, kapısı açık hapisane, kelepçe, kuş kafesi, labirent, paraşüt, pranga, tek çeşit kahvaltı, yük, zırhlı kapı</p>	1	<p>- "Anayasa (1982)" gibidir. Çünkü her şeyi en ince ayrıntısına kadar yazmış. Yazanlara uymak zorunda kalıyorsunuz.</p> <p>- "Havasız oda" gibidir. Çünkü öğretmeni derste sıkın, dar kalıpların içine sokan bir yapıdadır.</p> <p>- "Hazır yemek" gibidir. Çünkü hazır etkinlikler öğretmeni köreltiyor ve tembelleştiriyor.</p> <p>- "Kalıp" gibidir. Çünkü biz öğretmenlerin yaratıcı düşüncelerini engelliyor. Bizi hazırcılığa alıştırarak belirli bir çerçevenin içine hapsediyor.</p>

Kategori 4: Amaca ve Uygulamaya Dönük Olmaması Yönüyle Kılavuz Kitap

Bu kategoride 15 farklı metafor üretilmiştir. Bu düşüncedeki 15 (% 13.63) öğretmen kılavuz kitap düşüncesinin iyi olabileceği fakat uygulamada veya çıktılara bakıldığında aslında pek de işe yaramadığını düşünmektedir.

Tablo-6. Amaca ve uygulamaya dönük olmadığını belirten metaforlar

Metafor adı	f	Gerekçesi
akıl hastası, batan güneş, belediye otobüsü, bilimsel bilgi, boşa dönen değirmen, boş bilgisayar kasası, çöldeki serap, delik kayık, planlı gezi, rezidans, şehir içi dolmuş, trafik kuralları, ters yöndeki kervan, yarım kitap, yemek tarifi kitabı	1	<ul style="list-style-type: none"> - “Belediye otobüsü” gibidir. Etkinlikler çok fazla, zaman yetersiz ve sınıf mevcutları fazla olduğundan uygulamalar sıkıntılı geçiyor. - “Boşa dönen değirmen” gibidir. Çünkü yapılandırmacı eğitim modeline göre hazırlanan kılavuz kitaplar işlevini yerine getirememektedir. Bunun sebebi eğitim sisteminde hala ezberci sistemin uygulanıyor olmasıdır. - “Çöldeki serap” gibidir. Çünkü ilk bakışta gösterişli, albenili ama daha sonra iyice inceledikten sonra kitabın gösterişten ibaret olduğu anlaşılıyor. - “Ters yöndeki kervan” gibidir. Çünkü karşımıza çıkan sınav müfredatı ile işlememiz gereken müfredat birbirinden farklı. Kılavuz kitap süreç odaklıyken bizden beklenen sonuç. - “Trafik kuralları” gibidir. Çünkü trafik kurallarına uyulmadığı gibi bu kitaba da pek uyulmuyor.

Kategori 5: Fiziki Yapısı Yönüyle Olumsuz Kılavuz Kitap

Bu yönde görüş bildiren öğretmenler kılavuz kitabın genellikle yazı boyutunun küçüklüğünden yakınmaktadır. Kılavuz kitabın fiziki yapısı bakımından olumsuz görüş bildiren 4 öğretmen (% 3.63) 4 farklı metafor üretmiştir. Bunlar:

Tablo-7. Fiziki yapısı bakımından olumsuz yönlü metaforlar

Metafor adı	f	Gerekçesi
altyapı, görme testi, karınca duası, okunamayan bulmaca,	1	<ul style="list-style-type: none"> - “Altyapı” gibidir. Çünkü belediyelerin altyapı çalışmasının karışık olması gibi kılavuz kitap da karışık. - “Görme testi” gibidir. Okuyabilmek için büyüteç kullanmanız gereklidir. - “Karınca duası” gibidir. Çünkü yazılar çok küçük olduğundan okumak imkansız gibi. - “Okunamayan bulmaca” gibidir. Çünkü yazıları okumak için büyüteçlere ihtiyaç var.

A. OLUMLU-OLUMSUZ METAFORLAR**Kategori 6: Olumlu ve Olumsuz Yönleriyle Kılavuz Kitap**

Bu düşüncedeki öğretmenler kılavuz kitabın olumlu yönleri yanında olumsuz yönlerinin de olduğu görüşündedir. 8 öğretmen (% 7.27) 8 farklı metafor üretmiştir. Bunlar:

Tablo-8. Olumlu ve olumsuz yönlü metaforlar

<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>Gerekçesi</i>
üç beyaz (un, tuz, şeker),meyve sepeti, ceviz, köy yolu, mum, yarım imam, yarı dolu bardak, tuz,	1	-“Ceviz” gibidir. Çünkü bazen içi dolu ve faydalı, bazen içi boş ve çürüktür. - “Köy yolu” gibidir. Yarısı çukur, yarısı düz. Biraz işe yarıyor, bazen anlamsız. - “Meyve sepeti” gibidir. Çünkü içinde işe yarar bilgiler olduğu gibi yaramayan bilgilerle dolu olduğu için. “Mum” gibidir. Biraz idare etse de tam anlamıyla iş görmüyor. -“Yarım imam” gibidir. Çünkü yarım imamla ibadet tam olmadığı gibi kılavuz kitap da tam yardımcı olmamakta hatta bazen yanlış yaptırmaktadır. -“Yarı dolu bardak” gibidir. Çünkü faydalı bilgiler yanında gereksiz, boş bilgiler ve etkinlikler de yer alıyor.

Ortaya çıkan veriler incelendiğinde üretilen metaforların öğretmenlerin branşlarına göre farklılık göstermediği, aynı branştan öğretmenlerin farklı kategorilerde benzetmeler yaptıkları görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin, Milli Eğitim Bakanlığının kendilerine yardımcı olması amacıyla sunduğu öğretmen kılavuz kitabının birçok konuda kendilerine faydalı olduğu hususunda görüş bildirdikleri görülmüştür. Metafor üreten 110 öğretmenden 64’ ü(% 58.18) kılavuz kitabın yol gösterici ve yardımcı olduğu konusunda 45 farklı benzetme yapmıştır. 38 öğretmen (% 34.54) ise olumsuz yönde benzetme yapmıştır. Bunlardan 19’ u öğretmenlerin kılavuz kitap düşüncesiyle kısıtlandıklarını, 15’ i kılavuz kitabın amaca uygun olmadığını ve uygulama aşamasında sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişler, 4 öğretmen ise fiziki yönüyle ilgili olumsuz yönde benzetme yapmışlardır.

Araştırmada dikkat çeken bir husus katılımcıların önemli bir çoğunluğunun kılavuz kitapların öğretmenleri kısıtladığını, sınırladığını ve belli bir dar çerçevenin içine hapsettiğini düşünüyor olmasıdır. Bu yönde görüş beyan eden öğretmenler, kolaylık sağlamak amacıyla kılavuz kitapta verilen bazı şeylerin öğretmenleri tembelleğe alıştırdığı ve yaratıcılıklarını

körelttiği düşüncesine sahiptir. Katılımcıların yaklaşık üçte birinin bu görüşte olduğu düşünüldüğünde kitapta yeni düzenlemelerin yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerden 8' i (% 7.27) kılavuz kitabın hem olumlu hem olumsuz yanları olduğunu belirten benzetmeler yapmışlardır.

Kılavuz kitaplar öğretmenleri bazı noktalarda yönlendirebilir, fikir verebilir fakat her şeyin en ince ayrıntısına kadar yazılması öğretmenleri rahata alıştırmaktadır ve yaratıcılıklarını engellemektedir. Öğretmenler biraz esnek bırakılmalı, kılavuz kitaba harfiyen uymak yerine yaratıcılıklarını ortaya koymalıdır. Böylece daha verimli sonuçların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Kılavuz kitapta küçük puntolarla yazılan kısımların biraz daha büyük yazılması öğretmenlerin rahat görebilmesi açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKKAYA, Ahmet (2011). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Konuşma Kavramına İlişkin Algıları. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(7), 1-9.
- AYDIN, İbrahim Hakkı (2006). “Bir Felsefi Metafor “Yolda Olmak”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 3, s. 9-22.
- AYDIN, Fatih ve ÜNALDI, Ülkü Eser (2010). Coğrafya Öğretmen Adayla “Coğrafya” Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Yardımıyla Analizi, International Online Journal of Educational Sciences, 2(2), 600-622
- AYVACI, H. Şevki ve ER-NAS, Sibel (2009). Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Yapılandırıcı Kurama göre Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi, Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED) Cilt 3, Sayı 2, s. 212-225.
- CERİT, Yusuf (2008). Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Müdür Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Görüşleri, Eğitim ve Bilim, 33(147), 3-13.
- CEYHAN, Erdal ve YİĞİT, Birol (2004). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi (2. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- DEMİREL, Özcan (1999) Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- EPÇAÇAN, Cevdet ve ERZEN, Melih (2008). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 1/4
- GÖÇER, Ali (2011). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarının İşlevselliğinin Belirlenmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4 (16), 154-164.
- KILIÇ, Abdurrahman ve SEVEN, Serdal (2002). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- MEB (2004). Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı İlköğretim Okullarında Okutulacak Ders Kitaplarının Yarışma Yoluyla Hazırlanmasına İlişkin Şartname. <http://ttkb.meb.gov.tr/> 23.03.07.
- MORGAN, Gareth (1998). Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor. İstanbul: Mess Yayınları.

SABAN, Ahmet (2008). Okula İlişkin Metaforlar, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Sayı 55, s. 459-496

SABAN, Ahmet (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(2), 281-326.

TERTEMİZ, N., Ercan, L. ve Kayabaşı, Y. (2001). Ders Kitabı Ve Eğitimdeki Yeri, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. L. Küçükahmet (Ed.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

YILDIRIM, Ali, ve ŞİMŞEK, Hasan. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8.Basım) Seçkin Yayıncılık, Ankara.

YILDIRIM, Atilla, ÜNAL, Ali ve ÇELİK, Methi (2011). Öğretmen Kavramına İlişkin Öğretmen, Yönetici ve Müfettiş Algılarının Analizi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 8 (2) 92-109

ZEREN, Gülbin, YAPICI, Mehmet. (2014). Öğretmen Adaylarının Renklere İlişkin Metaforları, The Journal of Academic Social Science Studies, 25-I , s. 165-175